

Delo dobrega prevajalca je pravi podvig in včasih meji na magijo

(prevod Andrićevega eseja o prevajalcih in prevajanju)

Brez dvoma smo imeli vsi v precejšnji meri in pogosto opravka s prevodi in prevajalci. Včasih so bila to nepozabna umetniška ali intelektualna doživetja, pristni stiki z deli visoke vrednosti, tako popolno prevedena, da posredništva prevajalca nismo občutili kot nekaj motečega. Spet drugič smo se tako težko prebijali skozi prevod, da smo prevajalca občutili kot oviro, naše uživanje v delu je bilo majavo, korist od njega (dela) pa zmanjšana. Vendar pa je vedno, v vseh teh primerih, obstajal stik z individualnim prevajalcem. Danes se nam prvič dogaja, da stojimo pred velikim zborom prevajalcev, pred celotnim štabom svetovne prevajalske aktivnosti. To je primer, ki bo vsakemu izmed nas ostal v spominu, zabeležen med velikimi in razburljivimi doživetji, ki se ne pozabijo.

Vselej sem menil, in tako menim tudi dandanes, da prevajalci s svojim delom zaslužijo vsakršno pozornost, še posebej hvaležnost pisatelja, in da je kongres prevajalcev dobra priložnost, da se jim podeli dolžno priznanje. Potrebno je namreč imeti v mislih, da je služba prevajalcev, ko je ta zares dober, prvič: zelo težka in drugič: zelo koristna.

Najprej nekaj o težavi. Učeni Maimonides je nalagal prevajalcu dvojno nalogo: »Prevajalec mora predvsem razumeti tok misli, potem pa ga mora sporočiti in opisati tako, da bo v drugem jeziku razumljiv in jasen.« Samo to! Navodilo je kratko in enostavno, vendar je njegovo udejanjanje težko in redko popolnoma izvedljivo.

Težavo večine prevajanja so ljudje od nekdaj poznali. Goethe je nekoč vzdihnil: »Tako neprevedljive so lastnosti vsakega jezika!« To, seveda, ni preprečilo Goetheju, da bi sam uspešno prevajal, saj je poklicanost človeka prav v tem, da se sooča s težavami in ustvari tisto, kar

izgleda neostvarljivo. Vendar pa je ta vzdih pesnika, ki je veliko prevajan in je sam veliko prevajal, zgolj eden številnih dokazov težavnosti prevajanja.

In zares, kdor se je kadarkoli – voden z iskrenim zanimanjem – lotil prevajanja, pa čeprav le najmanjšega besedila, ta ve, kako težko je to delo. Zaradi tega se za delo velikih in dobrih prevajalcev lahko reče, da gre bolj za strast in poklicanost kot pa za ambicijo in poklic. Saj namreč samo plemenita strast lahko privede človeka do dela, ki, ko je pravilno razumljeno, prinaša toliko težav, da se nikoli z ničemer ne more dostojno nagraditi.

To nedvomno občutijo prav tisti, ki najbolje opravljajo delo prevajalca, in to je tudi tisto, kar jih pripelje do spoznanja, da je prevajanje »šola skromnosti«. Rečeno je tudi, da je »resignacija muza prevajalca«. Lahko je verjeti, da je tudi v tem verodostojna točnost. Seveda, govorimo o resignaciji, ki ne prehaja v malodušnost, ki ne ovira misli in ne ustavi dela prevajalca. Kljub vsemu menim, da se lahko reče, da je taka vrsta plemenite (in aktivne) resignacije muza vsakega človekovega dela. Kultura namreč temelji na pogumnem (in resigniranem!) ustvarjanju takšnih podvigov, ki se nam sicer zdijo brezupni, vendar, ki vedno, na en ali drugi način, posredno ali neposredno, prinašajo sadove le, če najdemo moči in poguma, da z njimi pričnemo in da v njihovi izvedbi vztrajamo.

Težava in kompleksnost prevajalskega dela je takšna in tolikšna, da o tem ne bi bilo potrebno trošiti mnogo besed. Pisatelj-ustvarjalec lahko pozna zgolj en jezik, svoj materni, in to mu je lahko dovolj, medtem ko mora prevajalec znati vsaj dva, in to oba enako dobro, vendar tako, da niti eden od njiju ne odloča v škodo drugega. On mora uresničiti nekaj, kar izgleda nemogoče: popolnoma občutiti in vsrkati vase duh enega tujega jezika, pri tem pa se ne sme nikoli zмести in pomešati ti dve področji: mora jih približati do krajnih možnosti in jih istočasno obdržati strogo ločena.

Delo dobrega prevajalca je pravi podvig in včasih meji na magijo. Kaj je pravzaprav prevajanje? Veščina in sposobnost prijeti bralca za roko, ga sprehoditi skozi predele in prostranstva, katera on sam nebi nikoli prešel, in mu pokazati pojave in predmete, ki jih drugače ne bi nikoli videl.

Za vse to je potrebno, poleg denarja, truda in znanja, neskončno mnogo potrpljenja, moči, modrosti in odrekanja. To bi morala vedeti in imeti vedno na umu tako pisatelj, katerega delo je prevajano, kot tudi bralec, ki ta prevod bere. Namreč, lahko je najti napake in nepopolna mesta, tudi pri najboljših prevajalcih, vendar pa je težje doumeti vso kompleksnost in pomembnost njihovega dela.

Kaj pa koristnost? O njej zagotovo ne bi bilo treba mnogo govoriti. Prevajalci so najboljši tolmači in posredniki v tem od nekdanj razdeljenem svetu. Če so danes narodi in ljudje blizu drug drugemu, in za toliko

kot so, se je potrebno zahvaliti, med drugim, tudi prevajalcem. Kdo od nas ni koristil njihovega dela in navora? Kaj bi milijoni ljudi vedeli o Homerju, Danteju ali Goetheju, če jih ne bi brali v prevodu, in kaj o Evripidu, Sheakspearju, Racinu ali Gogolju, če jih ne bi poslušali v svojem jeziku? Nič. Toda, če vseeno nekaj vemo ali vsaj slutimo, je to zasluga prevajalcev. In vsi mi, kolikor nas je, smo njihovi dolžniki.

To velja za bralca, še posebej pa za pisatelje, katerih dela se prevajajo v tuje jezike. Mi smo pogosto nagnjeni k odkrivanju tu in tam slabih mest v besedilu našega prevajalca, vendar pri tem pozabljamo, da bi brez njega celotno naše delo ostalo pokopano med štirimi stenami enega jezika. Pogosto pozabljamo tiste srečne primere, ko se večšina prevajanja povzdiguje do prave ustvarjalne moči. Vedno se bom spominjal visokega priznanja, ki ga je Faulkner podal svojemu francoskemu prevajalcu Edgarju Coindreauju. V luči enega od prevodov mu je dejal, da ta prevod »ni izgubil nič, niti tistega kar je pisatelj sam, in samo on, začutil v svoji pripovedki in ni uspel izraziti z besedami«.

Takšne so zasluge velikih ustvarjalnih prevodov. Vendar niti takrat, ko en prevod ne doseže te moči in višine, ker se čudeži pač ne dogajajo na vsakem koraku, mi vsakemu prevajalcu dolgujemo izredno in večstransko hvaležnost.

Tukaj je potrebno dodati še nekaj. Po naravi tega dela, ko govorimo o prevajanju, imamo po navadi v mislih lepo književnost. Vendar bomo pravo vrednost prevoda in poln pomen prevajalca lahko razumeli šele takrat, ko bomo pomislili na neštne prevode s področja tehnike in znanosti na sploh.

Srečna je okoliščina, da so prevajalci sveta uspeli najti skupen jezik in ustvariti čvrsto organizacijo vseh, ki delujejo na tem področju. To lahko samo olajša in pospeši njihovo obče-koristno delo. A za vse nas je prijetno in pomembno dejstvo, da je Mednarodna federacija prevajalcev tokrat za zasedanje svojega kongresa izbrala to staro jugoslovansko mesto, ki je v preteklosti stoletja na svoj način opravljalo vlogo posrednika in tolmača med različnimi narodi in kulturami.